

urmele călătoare ale sculptorului

Doru Covrig

în dialog cu

Robert Șerban

B R U M A R

Sculptorul Doru Covrig trăiește, de aproape patru decenii, în Franța. Cea mai mare parte a operei sale a fost realizată în exilul pe care și l-a asumat începând cu anul 1982, când a părăsit România. Opera sa, originală și amplă, expusă în diverse contexte, muzee, galerii ori colecții, este, cred, prea puțin cunoscută în țara în care artistul s-a născut și în care și-a petrecut jumătate de viață.

Am decis să public această carte-dialog cu Doru Covrig fiindcă ea întregește un plan personal la care lucrez din tinerețe și pe care l-am conturat și continuat an de an: recuperarea unor istorii personale, ce se dovedesc a fi și culturale, și care depun mărturie despre oameni cu destine aparte, excepționale, chiar prin vocea lor. În dialoguri publicate în presa scrisă, în emisiuni televizate ori în câteva volume de interviuri am căutat să pun în circulație aceste istorii deoarece am considerat că este important pentru o comunitate să-și cunoască personalitățile culturale, să le asimileze și, de ce nu?, să le pună la lucru în folosul ei. Un folos ce nu se cuantifică imediat, de azi pe mâine, dar care, sigur, îi va aduce, în timp, un plus de valoare și îi va defini mai pregnant identitatea.

Ideea cărții mi-a venit printr-un „accident”. Fac parte dintre cei care primesc, aproape zilnic, de câțiva ani,

pe e-mail, diverse fotografii de la Doru Covrig. Făcute chiar de el, imaginile sunt însoțite de mici texte care dau seama – când într-un stil poetic, când științific, când eseistic, când într-un melanj din toate cele trei – despre subiectele din cotidian surprinse cu aparatul. Fotografiile color redau scene din viața grădinii și casei sale din San Mauro, orașelul de lângă Paris, în care artistul trăiește din 1996: păsări, plante, fructe, legume, insecte, animale mici. Detalii sau cadre mai largi. Zeci și zeci. Sute și sute. În anul 2017, pe la început, unul dintre e-mailurile primite era alb-negru. Mi-am zis: a-ncurcat Doru pozele și cine știe ce mi-a trimis. Am privit cu atenție și l-am recunoscut în ele pe sculptorul George Apostu, de a cărui artă m-am apropiat prin intermediul sculptorului Ștefan Călărășanu, care i-a fost ucenic, prieten și care mi-a povestit o serie de întâmplări cu maestrul său. Doru mi-a confirmat că Apostu este cel imortalizat și mi-a oferit câteva detalii despre fotografiile pe care le făcuse, în anii '80. Mănat de curiozitate, l-am invitat să-mi răspundă, în scris, la câteva întrebări despre prietenia sa cu George Apostu, despre perioada franceză și arta lui Apostu, dându-i de înțeles că mă interesează să recuperez, prin intermediul său, secvențe deloc sau prea puțin știute din viața unui artist important pentru sculptura contemporană

românească. Răspunsurile lui Doru, care îi scoteau în evidență latura de excelent povestitor, cât și o memorie prodigioasă, un haz aparte, o capacitate de a formula rafinat și pertinent diverse opinii, de la cele artistice, până la cele politice ori sociale, prospețimea replicilor și, uneori, aciditatea lor, mi-au stârnit, atunci când am recitat interviul ce apăruse în revista *Vitraliu* a Centrului de Cultură „George Apostu” din Bacău, o întrebare: De ce să nu fac un dialog amplu, poate o carte, cu Doru, în care subiectul principal să fie chiar el?

Artist european, care a fost și este o punte între sculptura din România și cea din Franța, un occidental marcat de amintirile tinereții sufocate de regimul politic autoritar și de lipsuri de tot felul, un eliberat care a reușit nu doar să se adapteze altei lumi, ci să-și facă în ea, cu propria artă, un epicentru, Doru Covrig își spune, în paginile ce urmează, povestea. Ea însumează relatări despre lumea românească de după Al Doilea Război Mondial, Timișoara postbelică, Institutul de Arte „Nicolae Grigorescu”, lumea culturală a Bucureștiului din perioada '70-'80, dar și despre cea a Parisului din anii '80 și până mai azi, despre Japonia și SUA, despre prezența sa la Bienala de la Veneția, din 1995, dar și despre iubire, paternitate, prietenie, familie, fotografie, singurătate, bătrânețe. Mi-a făcut o plăcere detectivistică să îl iscodesc pe Doru cu fel de fel de întrebări și, mai ales, să îi citesc răspunsurile, deloc moi și previzibile. Dimpotrivă, distanțat de tot și de toate, cu o privire înșeninată de cei aproape 50 de ani în care și-a urmat neclintit vocația și a făcut cu pasiune artă, sculptorul spune lucruri inedite și incomode, inclusiv despre sine. Într-o parte din autenticul poveștii sale se

hrănește din preaplinul conștiinței și din faptul că nu lucrează cu dublă măsură. El își este propriul personaj, dar unul pe care am fost interesat să îl văd și înăuntrul concepției sale de artist, în postura de hermeneut, nu doar autoreferențial, ci cu *bătaie* spre Brâncuși ori Ion Nicodim, spre Ion Irimescu ori Victor Roman, spre Napoleon Tiron ori George Apostu, spre scena artei contemporane franceze ori românești.

Această carte este o călătorie prin viața lui Doru Covrig, din copilărie și până astăzi, când e la vârsta de argint (cum îi place să-i spună), o călătorie ce are mai multe stații, diferite viteze, curbe și rute ocolitoare, pante, poduri, tuneluri și întâlniri cu oameni din lumea artei vizuale sau din apropierea ei. O să găsiți aici rigoare și ludicitate, șagălnicie de balcanic occidentalizat, de român care, în toiul conversației în limba maternă, începe să dea replici în franceză, de domn care posedă în contul propriei vieți mai bine de trei sferturi de secol, dar care a acceptat fără să clipească avansurile tehnologiei ce-l ține conectat la pulsul și impulsurile contemporaneității și ale omenescului, de bărbat ce-și caută strămoșii pe Google Maps, cu ajutorul mouse-ului, prin pusteles nesfârșite ale estului, sperând să fie cazaci, tătari sau cine știe ce stirpe de călăreți, iubitoare, ca el, de libertate și de aventură, dar și lemnari și constructori de case.

Îmi doresc ca lectura acestei istorisiri provocate cu întrebări să atragă și mai mult atenția asupra sculpturii lui Doru Covrig. Sper ca degustătorii și curioșii de vizual, criticii, galeriștii, colecționarii, cititorii să privească mai atenți opera artistului născut în Banat, să o întoarcă pe toate fețele, să o pună în discuție și să o descopere ca pe una de prim-plan.

Robert Șerban

Autoportret, Gr. Mains B.V., 1995

Ai fost un copil îndemânat? Ciopleai lemne, făceai forme din lut ori plastilină, desenai, pictai, construiai? Cum și când ți-ai dat seama că ai înclinații către artele vizuale?

Vin dintr-o familie modestă, doar niște veri au început să facă ceva studii, fără să aibă cariere artistice sau intelectuale. De exemplu, două verișoare, una făcând studii de limbi și muzică, trăiește cu mica ei familie la Chicago, sora ei, în Timișoara, este mamă, are familie, e pensionată ca profesor de științe naturale. O altă verișoară, Mariana, mamă a șase copii, a făcut studii tehnice, profesând ca profesor de fizică și matematică. Fratele meu, Dan, a făcut, în vreo zece ani, studii de inginerie, este pe undeva prin Marea Britanie cu ultima lui nevastă, fiind mecanic sau garajist sau poate chiar șofer. Cu el am o relație de familie cam ratată din cauza lipsei de feeling ori de bună comunicare, o hibă românească.

Amintirile mele cele mai dragi din copilărie sunt lungile vacanțe de vară la familia mamei, în casa bunicului de la Talpoș, din Bihor, bunic care era tâmplar, cu meserie și disciplină învățate de la sașii din regiunea Sibiului, el fiind de origine din Geoagiu. Pe când eram copil, în atelierul lui am început să meșteresc, în mirosul ăla de lemn de brad pe care-l am încă în nări, unde toate sculele, rindelele și materialele aveau nume germane. Senzația o am parcă și acum, că totul a fost inventat de nemți. Apoi, tot ce era făcut din topor era făcut de români, dar, totuși, cu metru, echere, boloboc și fir cu plumb. Glumesc...

Aveam noroc cu casa bunicului, fiindcă era un sediu de familie ce funcționa bine, în perioada aia tristă de după război, când tata, fiind militar, a fost pus pe tușă. Ba mai mult, neavând nicio meserie, a ajuns să facă munci murdare și grele, de exemplu, să spele matritele negre de plumb în tipografia care tipărea ziarul local de la Timișoara, situată în catacombele cazarmei de la Bastion.

Tatăl meu, modest și foarte cinstit din fire, a făcut toată viața lui o impresie bună. Mulți colegi de-ai

lui, ieșiți, ca el, din Jandarmerie, au făcut ani grei de pușcărie, fiind victime fără procese. Au fost arestați doar din cauza unor reclamații sau răzbunări de tot felul.

Am fost copil unic până la venirea fratelui meu Dan, pe când aveam 14 ani și când eram deja elev la „Loga”. Părinții vânduseră bojdeuca, ce avea grădină și flori, din cartierul Elisabetin, la limită cu cartierul Fratelia, de pe strada Minotaurului, de la numărul 23 (cred că azi e strada Friedrich Schiller), ca să cumpere o parte de casă, într-o curte pe lângă strada Cluj, să fiu mai aproape de liceu. Numai că au cumpărat-o de la niște escroci, care o mai vânduseră încă o dată. A urmat un proces lung, pentru a recupera banii pe care escrocii îi cheltuiseră. Am rămas fără casă și chiar fără locuință. Noroc cu un fost coleg de jandarmerie de-al lui tata, care, însurându-se cu o femeie care avea casă, ne-a cedat o cameră cu chirie la ultimul etaj, în Piața Operei, în imobilul unde la parter este un magazin. Era promiscuitate, trăiam patru persoane într-o cameră de student ce avea o dependență de un metru pătrat, unde mama gătea pe o lampă cu petrol. Tot pe ea încălzea apa ca să-l scalde pe bebelușul Dan, fratele meu. Acasă nu prea era loc, iar eu, fâlos cu uniforma și matricola de la Liceul „Loga”, mă plimbam pe Corso în fiecare zi, ca să iau aer. Ba chiar am început să fac cu ochiul la ceva fete. Corsoul, în epoca aceea, era o instituție și, ca să existe, trebuia să ieși și să fii văzut, să vezi ce fac alții.

Cât ați stat în acea cămăruță?

După vreo doi ani ne-am mutat, un alt prieten al familiei, progresând spre mai bine, ne-a cedat o cameră mai mare, fără baie, dar cu bucătărie în comun. Asta era în strada Giurgiului, aproape de parcul Doja. Având mai mult loc, părinții au făcut o petrecere de familie memorabilă, botezându-l, în fine, pe Dan, care avea mai bine de doi ani. Chef cu miel mare, copt, rumenit în cuptorul brutarului de cartier și cu multe prăjituri. Locul nu era departe de o dugheană celebră, fost bordel, care pe vremuri se numea Șari-Neni. La întrebarea „unde locuiești?” era chiar ușor și practic de răspuns: lângă Șari-Neni.

Helmuth Stürmer, viitorul celebru scenograf, locuia pe aceeași stradă cu noi, dar nu ne cunoșteam decât din vedere. Ne-am întâlnit la București, la Institutul „Grigorescu”. Ne-am cunoscut cu adevărat la Paris, când și el, ca și mine, era găzduit la cuplul Boruzescu. Pe Radu Boruzescu îl cunoscusem la București, când ratam amândoi examenul de la „Grigorescu”, apoi la Galați, unde mergeam pe câmpuri la peisaj sau luam lecții de desen la doamna Roth, pasaj obligatoriu, ca și la Timișoara, unde era de luat lecții de la Podlipny, pentru pregătirea de belle arte.

Dar cum ai ajuns să dai admiterea la Arte? De unde și până unde alegerea asta?

Fără să exagerez, cred că întâlnirea, pe la 17 ani, cu domnul Octavian Maxim, sculptorul, a fost esențială, căci prin itinerariile mele de adolescent, la Timișoara, între liceu și casă, între făcut ceva sport sau ascultat ceva muzică, întâlniri cu prieteni pe stradă sau petrecerile de sâmbătă seara, nu aveam ideea să vizitez muzeul, cu galeria de artă, plină de picturi convenționale și istorice, nu prea atractive. Trecusem pe la muzeu, desigur, dar ce reținusem eu erau obiectele de colecție, relicvele, armele de tot felul, armurile ce mă făceau să fantasmiez – să intru în ele, să mă deghizez în cavaler sau să-mi imaginez bravii militari care le-au purtat. Obiectele sunt în trei dimensiuni și sunt din materie reală. Cu ajutorul lor sunt mai ușor de imaginat atât cei care le-au făcut, cât și la ce serveau. Iată un punct de vedere de sculptor. Chiar și un manuscris este mult mai expresiv, cred, decât o pictură încadrată și restaurată, vernisată cu mult lac, care o face să strălucească – o imagine artificială. Poate că este ceva mai interesant când convenționalul e evident și nu există pretenția de a copia realitatea, când e o lume codată cu semne brute, ca într-un desen de copil sau ca în artele primitive.

Am avut întotdeauna oroare de fotorealism și de imitarea maximală a realității. Mi-a provocat, de când mă știu, piele de găină, fiindcă nu e o concepție cu adevărat artistică, ci, mai degrabă, o ambiție artizanală, fără mesaj, sau cu unul dezagreabil. E ca și cum ai

face, la perfecție, o balegă de vacă, încât poți jura că-i adevărată și te amuzi văzând că unii sunt surprinși. Un fel de glumă proastă, tot la fel cum o rană de Christos pe cruce este atât de realist-sângerândă, încât începi să plângi sau să ai amețeli tragice.

Imaginea e o convenție, până la urmă, depinde cât intri în jocul ei și ce reguli accepți.

Suntem cu toții de acord că trăim într-o lume de iluzii. E o păcăleală ce ne face bine, ne gâdilă plăcut simțurile, ce rămâne, apoi, gravată în memorie prin ceva, poate chiar prin mesaj, printr-un simbol, arta fiind comunicare.

Mă întorc la anii copilăriei. Fiind, până la 14 ani, fiu unic și destul de solitar, trebuia să am ceva ocupații, să desenez după imagini, să mă inspir din cărți, la fel ca în ziua în care l-am vizitat de domnul Maxim, prima dată, la atelier. Sculptorul m-a pus să modelez ceva, un bust cu barbă pe care-l vedeam la el pe etajere, apoi ceva siluete de sportivi musculoși, în mișcare. La acel capitol eram chiar zero, nu văzusem mai nimic din artă sau din sculptură, dar ideea că „am talent”, o chestie zisă de el, mi-a dat așa un impuls mare ca să văd și să mă instruiesc în domeniul vizual, cât se poate de bine și de repede. A fost ca o explozie pe un fond nul și fără orizont, un miracol... S-a legat, tot atunci, o prietenie rapidă cu colegul de clasă Dan Manea, ce lua deja lecții de desen cu Julius Podlipny. Am început să-l vizitez, să văd studiile lui, să găsim prieteni și părinții care să ne pozeze ca model, să desenăm, să facem acuarele în natură, apoi pasteluri și chiar ceva pictură. Să înțelegem ce este și cum se face arta plastică.

Cum a fost evoluția: greoaie, rapidă?

Totul s-a petrecut atât de repede! Ba chiar am mers în vacanțele de vară la Talpoș, în Bihor, ca un stagiu de creație la Barbizon. Eram atât de încrezător și mă tot minunam de ce pot să fac cu mâinile mele, chestie ce-mi dădea și mai mult aerul de reușită și perspective. Dar acum, gândindu-mă retro, am convingerea că e un sentiment ce trebuie să existe la toată lumea care se

lansează cu fascinație într-un nou domeniu, mai ales în anii tineri, când începem să avem ceva aripi de zburat și vedem viitorul doar în roz.

Ți-a mers totul din plin, atunci?

Nu, dimpotrivă. Primele poticneli sau eșecuri cad greu și sunt dureroase, nu realizezi că se intră într-o lume competitivă, unde toți au talent, că trebuie lucrat și perfecționat talentul, că trebuie dat un sens, o expresie, că trebuie inventat un mesaj original cu acest talent. Și încă drumul este lung, tare lung. Cel dintâi eșec a fost când am ratat primul concurs de admitere la Institutul „Nicolae Grigorescu”, din București, prin 1960-61. Am înțeles repede că nu eram prea bine pregătit. Am concurat cu cei ce făcuseră liceul de arte, clădirea de alături, și cu cei din București, care cunoșteau mai bine mediul înconjurător, ca niște tineri lupi ce știau bine stâna, ba poate chiar și pe dulăii care o păzeau. O ratare este o experiență, nu neapărat un eșec total. La rugby pierdeam curent chiar mai multe meciuri decât câștigam.

Fac o paranteză. M-am supărat tare de tot cu un an înainte de a emigra în Franța, fiindcă ratasem participarea la Salonul anual republican, unde cei o sută de artiști intrau ca la cinema, fiind chiar un juriu de pasaj, ca o strungă pentru stână... Cum nu erau tone de saloane, ci doar unul pe an, cum deja te autocenzurai ca să nu șochezi prin manieră sau tematică, era important să expui, să arăți că existi.

Președintele juriului era colegul sculptor Horia Flămându, cu care mă cunoscusem prin taberele pe care le frecventam împreună și care avea atelierul foarte aproape, lângă Piața Romană, lângă atelierul lui Breazu, pe care îl vizitam când ieșeam în târg. Cunoscând adresa, am avut ideea nefericită să-i bat la ușă și să-i prezint nedumerirea mea la surpriza neplăcută, aceea de a nu trece strunga cu juriul format din cei zece ciobani.

Eram penibil, suna ca un reproș. Fâstâcit, Flămându mi-a zis că nu el m-a împiedicat, că juriul a considerat că travaliul meu era „superficial”. Replica m-a surprins,

iar eu am exclamat un *bravo!* pentru cei 100 de artiști profunzi, ce cântau în cor România, sau intrau ocolind strunga. O altă persoană din juriu era doamna Lulia Onița, simpatică foarte, căreia îi făceam mulaje când eram student. Când i-am povestit istoria cu ratarea salonului, mi-a spus, pe un ton amuzat, că trebuia să-i fi dat un telefon, că toată lumea se asigura, își punea o pilă ca să nu mai aibă emoții.

Pila era instrumentul care făcea ca lucrurile să alunece mai ușor în România.

Sunt complicate meandrele și slalomul pe care trebuie să-l faci ca artist. Nu este neapărat obligatoriu, deși se pare că face parte din meserie.

Continui paranteza și îmi amintesc că mi s-a părut de necrezut să găsesc colegi români la Paris, unde am emigrat, care lucrau într-un atelier mare, plin de materiale și scule, în buricul târgului, lângă Republique. Mai făceau, din când în când, accesorii de decor pentru Theatre de la Ville. Am avut și eu acces la acel atelier și, cum destinul îți face cadouri, în scurt timp m-am pus pe roate. Am făcut câteva sculpturi din lemn, cum făcusem în sejurul meu cu bursă în Scoția, am trimis repede prin poștă trei fotografii pentru candidatura la un prestigios salon ce se organiza la Grand Palais și am primit, tot repede, prin poștă, răspunsul pozitiv. Iar în scurt timp am și expus. Fiind o lucrare mare și vizibilă, a fost expusă magistral, aproape de axul uriașului spațiu, care, cu cupola monumentală – ce este o operă de artă –, te face să simți că în viața ta s-a petrecut un adevărat miracol.

A fost doar un context norocos sau...?

Ce este fabulos e că această situație de excepție a avut continuitate. Am fost admis la un alt salon, unde am fost remarcat de un tânăr ce se pregătea să deschidă o galerie la Bordeaux. Am expus acolo, apoi în grup, într-o altă galerie, care era în Marais, vizavi de Muzeul Picasso, nou deschis, într-un cartier nu departe de Centrul Pompidou, ce a devenit repede cartier plin de galerii.

L-am văzut pe domnul Dan Hăulică în Paris și am avut o întâlnire cu el la galerie. Trebuie înțeles că erau anii ăia formidabili, '80, anii Mitterrand, când în Franța era mult optimism și nu existau deloc problemele sociale și politice de astăzi. La ministerul Culturii erau bani pentru făcut investiții și construit ateliere, pentru făcut expoziții și chiar bani de achiziții. Le-am adresat o scrisoare bine scrisă, de mână, și am primit răspuns și propunerea de a fi vizitat în atelier. Asta mi s-a întâmplat la vreo doi ani de la sosirea mea în Franța, prin 1984. O tânără, inspector la minister, nu prea grăbită, alege ceva, scuzându-se că ei au fondurile cam limitate și că trebuie să achiziționeze de la cât mai mulți artiști. Și îmi face o propunere cu o sumă rezonabilă, echivalentul mai multor luni de salarii în uzină. Am rămas cu gura căscată, dar nu mult timp, fiindcă m-am grăbit să zic că sunt de acord cu suma și să semnez repede formularul ei, în două exemplare. I-am propus o cafea, dar a zis că e grăbită și că i-a făcut o mare plăcere vizita și contactul nostru.

Rămas năuc la ce surprize plăcute îți poate oferi destinul, te obișnuiești repede cu ideea că vinzi pentru depozitele de artă ale ministerului în fiecare an la fel, apoi același galerist trece să cumpere pentru depozitul lui, ba mai este și un alt tânăr care se pregătește să facă o galerie, iar tu trebuie să lucrezi și mai mult, să ai atelierul plin, să faci impresie bună, căci un atelier gol și trist, ca la București, nu place chiar nimănui. Apropo, am amintiri cu ateliere de colegi cam goale, cam nemăturate, unde erau de zece ori mai multe sticle goale decât machete sau opere.

Dar era, poate, de tras concluzia că nu întotdeauna opera și munca făceau celebru un artist. Munca era necesară, evident, dar persoana, cu șarmul ei, conta la fel de mult. În lumea aia mică, de la București, erau câteva celebrități ajunse cunoscute aproape fără operă. Pe mine un atelier gol mă angoasa, mă făcea să mă panichez. Era cam la fel de trist ca un frigider gol.

Pe alții tocmai transformarea atelierului într-un fel de depozit îi inhibă. Știu pictori care, atunci când încep o pânză nouă, le întorc cu fața la perete pe cele pe care le au în atelier, ca să nu îi perturbe, să nu-i influențeze.

Da, cred că nu e bine nici să dai lecții, și nici să judeci. Sunt multe căi și apoi multe excepții de la regulă, exemplul cel mai bun ar fi Marcel Duchamp, care a fost șef de școală. Este la fel adevărat că și mediul trebuie să fie propice, ca într-o grădină: terenul trebuie să fie fertil. La fel ca la un actor care dacă este apludat este și mai comic, dacă nu, nu mai are umor deloc, ba se și ratează în scurtă vreme. Trebuie bătut fierul cât e cald. Inspirația vine, de obicei, tot de la muncă, căci artistul este un animal exersat, încălzit și excitat. E ca la pianisti sau fotbaliști. Glumesc... Deși, poate, este la fel în toate domeniile.

Îmi place mai mult ideea că un artist este un om al muncii, că idealul este să lucreze cele opt ore, ca la uzină, sau chiar mai mult și, desigur, având inspirație – dacă este posibil, chiar multă inspirație. Apoi, dacă vremea e bună și există și un public care să guste, să aplaude, să ceară chiar un bis, e grozav! Meseria asta se practică exact ca o navigație solitară, dar e bine să existe un port la sosire, cu lume care se bucură că te vede și apreciază parcursul tău. Aventura ta pare să fie ca o performanță remarcabilă, chiar dacă se uită apoi foarte repede.

Ca niciodată, parcă, gloria în artă se câștigă foarte ușor și se pierde și mai ușor. Care-i explicația ta?

Artele vizuale sunt atât de legate astăzi de media, încât se creează o confuzie: nu se mai înțelege ce este cu adevărat artă și ce este comunicare. Plimbându-mă oleacă pe internet să văd ce se întâmplă la București, cad peste tone de informație stil Facebook, văd multă lume amestecată, discursuri și vernisaje cu un grafism de prost gust, aproape comercial, profitându-se că este gratuit, devenit ca un album de voiaj, cu tonele de suveniruri, cu lume colorată, în arhitecturi și culori

de târg sau de bâlci, cum a fost Art Safari. Mai lipseau caruselele și balansoarele...

O confuzie, cred, este accesibilitatea directă și populară la table de desenat pentru copii și la jucatul cu plastilina, alături de picturi celebre banalizate și care, de altfel, nu mai plac, cred, nimănui. Ce mare kitch e „Carul cu boi” al lui Grigorescu, apoi capul ăla de fetiță al lui Tonitza, cu doi ochi-nasturi.

Asta e părerea ta, reduționistă, cred eu, care ia în calcul doar subiectul, nu și realizarea lui.

Da, mă rog... Sunt foarte puține lucruri din arta românească care îmi mai plac încă. E un domeniu derutant, ce m-a făcut să sufăr, să o dau de multe ori în bară, cu o judecată de valori întotdeauna subiectivă, discutabilă, câteodată, chiar invers sau cu capul în jos. Nu prea mă mai hrănesc cu artă de mai multă vreme. Fără să fiu mândru de această găselniță, mi-am găsit un refugiu în natură. Pentru mine a devenit un domeniu logic și chiar original, unde reușesc să fiu chiar „eu însumi”. Oleacă biolog, oleacă fotograf, oleacă eseist, totul într-o stare de gândire artistică conceptual minimalistă. Cu mijloace simple, ce nu costă și nici nu te fac să transpiri. Un aparat foto și un buton pe care apeși. Apoi computerul, unde trebuie să fii atent ca să nu pierzi date. Dar chiar dacă s-a întâmplat să pierd un stoc important de imagini, făcute timp de un an, viața și munca de artist continuă simplu, fără un scop precis și chiar fără a publica sau a tipări pe hârtie, cum făceam în anii trecuți, acumulând un stoc de mii de tiraje format A3, semnate, arhivate în mare ordine, în dosare și registre, un maraton de fotograf.

Facebook-ul ar fi putut să-mi convină să pun imagini pe el, dar cum a devenit un bordel imens, cu milioanele care-l frecventează, nu mă mai atrage nici măcar ca excursie. Mă limitez la trimis pe e-mail micile mele creații, ca niște mesaje jetabile, la fel ca și tonele de reclame care ne complică viața, dar care fac parte din folclorul nostru cotidian contemporan, o alimentație simplă, simplistă, un sendviș cu o banală limonadă. O activitate intimă fără pretenții, care este ca o cântare

din fluier, o doină de dor sau chiar din frunză ori din muzicuță, în lumina portocalie a apusului de soare, o stare unde mă simt bine în propria piele, gândindu-mă exact la nimic.

Doru, ai făcut o paranteză lungă, importantă pentru contextul în care trăiești azi. Aș vrea să ne întoarcem în timp, la perioada studenției tale și la cea care a urmat după ea.

Atunci să începem chiar cu liceul. Am terminat liceul la „Loga”, în Temesvar, ce, înainte, era liceu de băieți, dar, cu promoția din 1960, a fost prima oară mixt, băieți și fete. Liceul era pe patru ani de studii și, începând din clasa a zecea, se diviza în clasa literară și clasa științifică. Toți cei slăbuți la matematică erau sfătuiți să facă partea literară, cu ideea de a urma, poate, Facultatea de Litere sau de Medicină, să fie „doctor” sau „dentist”. Văzând în retrovizor, pe internet, cele două clase de la „Loga”, am descoperit un top al reușitelor: trei sferturi dintre noi am mers la facultăți, ba chiar un coleg de clasă, Dorin Bratu, a ajuns mare dentist. Era fain că liceul nostru, fiind cu mare tradiție, avea chiar și o fanfară, în cadrul căreia se țineau lecții pentru amatorii de muzică și unde am ajuns visând să cânt ca Louis Armstrong, la trompetă. Asta era idealul, dar a trebuit să mă consolez cu un instrument de modest afon, de acompaniament tonalitate tenor, căci profesorul avea trompetistii lui, doi din liceu și doi ce veneau de la liceul de muzică, care să ducă greul cântării pentru defilarea liceelor de 1 Mai. Eu aveam satisfacția că participam la cântare cu cele câteva note bine ritmate și că nu eram printre figuranții ce mășăluiau fără să cânte, ce mimau muzica fără riscul de a scoate note false, fiindcă fanfara școlii trebuia să pară una mare, ca un pătrat de 8 x 8.

Însă nu doar ai cântat, ci ai și jucat. Rugby, ca gentlemanii!

Aveam în clasă câțiva colegi ce făceau rugby, un sport de grup ce imediat m-a pasionat. L-a jucat chiar și colegul de clasă ce a ajuns rector la Medicină. El fiind voinic, juca pe post de pilier în linia întâi, la grămadă. La

vernisajul expoziției pe care am avut-o la Galeria Triade din Timișoara, în 2013, surpriza a fost să mă revăd cu un coleg care juca, precum Bata Marianov, în linia a doua, cred. Cel cu care am ajuns să-l vizitez pe domnul Maxim, el făcând pe modelul pentru un *Discobol*, în sculptură, el era demi la grămadă. Eu jucam pe trei sferturi centru, nu prea aveam mingea și nu prea aveam mari satisfacții de atacant, dar placam cât puteam de bine adversarii, fiind apărător.

Ciudad: în loc să ajungi trompetist ori rugbyist, ai mers la Arte.

Am mers la București, candidat, cu repetiție, la „Nicolae Grigorescu”, unde am găsit o altă faună de mânji studioși și stresați, care trăiau din nimic și dormeau pe la unchi și mătuși, pe dormeza din holul de trecere. Aveau timp de făcut ceva servicii, spărgeau lemne de foc sau ajutau la treburi casnice, ca troc pentru ciorbe și alte chestii vitale. După ce am picat la examenul de admitere, m-am înscris la o școală de „activiști culturali”, care avea un cămin, deci aveam unde să dorm. Ca să mănânc pe gratis, aveam mai multe adrese de pe la cantinele studențești, unde ajungeam ca niște tineri lupi înfometaji, pe la ora închiderii.

După alte ratări la admitere, n-am avut încotro, m-am calmat și am făcut Institutul Pedagogic, unde era o cantină și un cămin studențesc. Surpriza faină a fost că între timp formularele de înscriere la examen au fost simplificate, nu în număr de șase pagini, ca la „Grigorescu”, unde se insista pe detaliile legate de părinți și familie, chiar și de unchi și mătuși, detalii despre meseria lor exactă și ce politică au făcut înainte și după 23 august.

Mi-a venit o idee luminoasă, inteligentă, fără să am marele curaj să mint că tata era în partid, dar îl trec pe tata peste tot... muncitor. Astfel, am intrat cu brio, printre primii, și cu așa „origini sănătoase” m-au cam obligat să fiu un șef la UTC. A trebuit să mă eschivez prudent și cu eleganță, având noroc cu o colegă cu origini autentic proletare și cu tendințe evidente de făcut o carieră de șefie politică utecistă. Tendințele

piramidale de a deveni șef sunt în stare latentă, acolo în Carpați, ca niște semințe ce prind repede roade pe un teren favorabil, fertil, ca aici la mine, în grădină.

Cât au durat studiile la Institut, trei ani?

Da, trei. Le-am terminat și aveam diplomă de profesor de desen. Am făcut ceva serviciu militar redus și, cum mi-am ales cel mai aproape post de capitală, unde aveam o logodnică, am început să fac naveta într-un mic sat lângă Urziceni, la Bărbulești. O nouă experiență, o populație pestriță, unde clasele cu copii de țigani erau separate de cele cu copii de români pentru a avea mai mult randament. Erau multe case sărace de romi, un sat întreg, nu departe de școală. Copiii se băteau pentru lemnele ce rămăneau lângă sobă ca să le ducă acasă. Ba fiind iarnă, unii furau scândurile din gardul de la școală ca să facă focul. Cel mai fain a fost când a venit primăvara, fiindcă am ieșit la „peisaj” pe lângă linia ferată, într-un loc unde erau mulți corcoduși, dar atât de... solicitați, că nu au mai apucat să li se coacă fructele. Mai încolo erau ceva duzi, cu fructe modeste, trimise de creator pentru copiii cei mai săraci. Peste vară, am avut ideea să mă instalez în Bărbulești, să-mi iau o gazdă, să am un șopron ca atelier. Dar mizeria era cam mare, singurul lux alimentar era un ou moale de rață, cu mult gust, dar bogat în colesterol. Geloziile logodnicei blonde cum că am o amantă țigancă focoasă, ca-n cântările cu Zaraza, și-au făcut repede apariția. Până la urmă, având puține posibilități de a visa și un orizont atât de redus, cum se și profila încă un examen de dat la „Grigorescu” ca o salvare logică, încât să reușesc să retrăiesc o viață cât de cât normală, în capitală, nu am mai stat mult pe gânduri. Am luat un tren, am luat admiterea și iată-mă din nou student, la Sculptură, într-o clasă cu trei moldoveni, cel mai cunoscut fiind Adrian Popovici. Din Târgu Mureș era Josef Benedek, care e un artist încă în acțiune, cu atelierul pe undeva pe lângă Budapesta, cu o expoziție recentă în târgul lui natal, de pe Mureș, acum un an. O fată, Mia Deac, care trăiește prin Germania, și eu, Doru’Cov de la Marna. Cei doi moldoveni, filozofi alcoolici, cred că nu mai sunt în lumea noastră de brute banale și prea normale.